

Дата: 07.10.2021

Урок № 11

Тема: Уживання прийменників *в і на* з географічними назвами і просторовими іменниками (*відбувається в Україні, побувати в Німеччині; поглянути на Вкраїну; жити на Черкащині; піднятися на Еверест*).

Мета: формування компетентностей): предметні (знання про види синтаксичних помилок, про правила уживання прийменників *в і на*; навички грамотного письма); ключові (уміння читати: логічне мислення, уміння зіставляти, порівнювати, робити висновки; інформаційні: робота з текстом; комунікативні: уміння працювати самостійно та в колективі, уміння складати власне монологічне висловлення; загальнокультурні: повага до народної мудрості, увага до слова).

Матеріали до уроку:

Орфографічна хвилинка

- Вишишіть у колонку слова, у яких букви, взяті в дужки, подвоюються.

Доне(ч)чина, осін(н)ій, за(б)ризкати, (с)авці, ві(д)дячити, на(д)ворі, іме(н)ний, Туре(ч)чина, ві(д)окремити, на (д)дністрянський, іме(н)ник, ро(з)умний, о(в)ва, гайдам(ч)чина, бе(з)успішний, небе(з) захисний, істи(н)ний.

Лінгвістичне дослідження

- Проаналізуйте подані у таблиці приклади вживання прийменників *в і на*. Зробіть висновок про те, які значення мають прийменники.

Прийменник <i>в (у)</i>	Прийменник <i>на</i>
У сусіда, у людей (особа, при якій щось відбувається)	На Київ, на вулицю (напрямок)
У кімнату, у море (рух усередину)	На місяць, на день (час дії)
В полі, в колективі (предмет, у якому щось міститься)	На сміх, на свято (мета дії)
У гніві, у хустці (відношення до іншого предмета)	Захворів на грип, багатий на ідеї (набуття предметом певних властивостей)
У вівторок, у бурю (час дії)	

В українській мові прийменник *в (у)* вживають, коли йдеться

про місце перебування *У веселій хаті* ї люди веселі. *Що в лісі* вродить-ся, то *в дворі* згодиться.

про місце, всередину якого спрямована дія *Не заглядай у чужий дім, а піклуйся своїм.*
В одну воду не можна ввійти двічі.

Увага! Якщо дія відбувається в напрямі до предмета, простору і може не закінчуватися проникненням усередину, уживають прийменник *до*: *іти до школи* (у напрямі школи), *іти в школу* (всередину школи).

про час, у який відбувається дія *Летять у вересні* гуси — зиму на хвостах не-суть. Зроби краще тепер, ніж *у четвер*.

Увага! Коли вказують час за роком, кажуть так: цього року [не в цьому році], позаторік [не в позаминулому році].

про психічний стан, обставини, у яких хтось перебуває, зацікавленість чимось *Не пишайся у щасті, не принижуйся *в* нещасті.*
У гурті з добрими людьми і сам таким станеш.

Прийменник **в** (у) уживають з іменниками, що позначають

назви держав, республік, областей, районів, міст, сіл, селищ **у Європі, в Україні, у Німеччині, у Миргороді, у Каменівці**

види навчальних закладів **у школі, у коледжі, в інституті**

Іменники, що позначають місцевість і мають суфікс **-ин-** (типу *Львівщина, Сумщина, Київщина*) є винятками: їх уживають із прийменником **на**: *Немає країн лісів, як на Сіверщині* (Ю. Мушкетик). **На Харківщині стартувала Всеукраїнська універсіада.**

Із прийменником **в** (у) уживають лише іменник *Галичина*: *У роки Першої світової війни в Галичині було сформовано Легіон Українських Січових Стрільців.*

Прийменник **на** уживають з іменниками, що позначають

вулиці, проспекти, площи **на проспекті Миру, на вулиці Басейній**

географічні поняття, де відбувається певна дія, поширюється певний стан **на заході, на Чорному морі**

курси, факультети **на випускному курсі, на математичному факультеті**

засоби пересування **на поїзді, на трамваї, на автобусі, на човні**

Уживання прийменника **в** (у) з назвами засобів пересування підкреслює знахodження всередині предмета: *читав у машині, поїзді і т. ін.* Говорячи про пересування, можна використати і безприйменникову конструкцію: *пересуватися поїздом, трамваем, автобусом, човном.*

З іменниками, що позначають назви гірських місцевостей і видовищ, можуть використовуватися обидва прийменники: **на Кавказі, на Евересті**, але **в Карпатах, в Криму; в театрі, але на концерті.**

- Укажіть прийменники, з'ясуйте, з формами яких відмінків ужито їх.

От у садочку перед хатою, напрацювавши як слід, із снігу білого, пухнатого зліпили ляльку баба й дід. Коли це галка враз пролинула понад садком і на льоту з крила пір'їнку чорну скинула на снігову ляльку ту. З-за хмар вечірнє сонце бліснуло, зачерво-ніли промінці. І враз немов рум'янець виступив на білім ляльчинім лиці. І раптом, наче небилицею, дівчатко виникло живе з такими синіми очицями, як синє небо зимове, з такими чорними косичками, як чорне галиче крило, з червоними такими щічками, як сонце ввечері було. «Добридень, каже,— мамо й таточку! Ведіть скоріш до себе в хаточку!» (Наталя Забіла).

Орфографічно-розподільча робота

- Запишіть прийменники **в** та **на** три колонки:

а) разом; б) з дефісом; в) окремо.

По/між, із/за, з/заду, на/в/круги, на/з/устріч, з/по/серед, подібно/ до, близько/від, на/чолі, із/за, по/серед, з/по/між, у/супереч, відповідно/до, за/винятком, з/під, по/близу, на/в/коло, за/для, із/над, на/ перед, незалежно/від, з/поза, згідно/з.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

- Повторіть теоретичні відомості з вивченої теми. Виконайте вправу з підручника.

ПРИЙМЕННИК — службова частина мови, яка виражає залежність одного повнозначного слова від іншого в словосполученні або реченні.

Прийменники самі членами речення не виступають. Прийменник підкреслюють разом із тим членом речення, з яким він пов'язаний за змістом:

Я *від колиски* чую рідну мову. Зацвіла калина *біля круч Дніпра*.

Прийменники не мають лексичного значення: у, за, перед, через. Проте разом із відмінковими формами іменників, займенників та числівників вони можуть указувати на:

- місце: *По дібріві* вітер віє, гуляє *по полю* (Т. Шевченко);
Край дороги гне тополю до самого *долу* (Т. Шевченко);
- час: Сумним бузок стає *під вечір* (Г. Чубач);
- причину: *Повітря* тримтить *від спеки* (М. Коцюбинський);
- мету: *А я піду за волю* проти рабства (Леся Українка);
- кількість: *У майстерні* невеликі, *на чотири* шибки, віконця (М. Стельмах).

Найчастіше прийменники стоять при іменнику.

З усіма частинами мови прийменники пишемо окремо.

За способом творення (або походженням) усі прийменники поділяються на **непохідні й похідні**.

До непохідних належать прийменники в, на, від, до, при, під, з, за, над, через та ін., походження яких визначити неможливо.

Похідні прийменники утворені шляхом складання кількох непохідних прийменників (посеред → по + серед; з-за → з + за) або переходу самостійних частин мови в прийменники (край, близько, відповідно до).

Списати, розкриваючи дужки. Прокоментувати орфограму «Написання похідних прийменників разом, окремо й через дефіс».

(За)для нас; (з)поміж нас; (по)між людьми; (на)чолі(з) учителем; (з)під опіки батьків; (на)зустріч щастю; (у)напрямку(до) площі; (на)передодні свята; (по)над деревами; (у)ві сні; (з)(по)над гір; (з)над вершин дерев.

Дослідження-зіставлення. Пояснити правопис однозвучних слів.

Визначити, до яких частин мови вони належать.

Зібратися (в)гори — котитися (з)гори — котитися (з)гори високої; говорити (в)трете — заглянути (в)третє вікно; приїхати (в)двох — (у)двох кімнатах; йти (на)зустріч — (на)зустріч з братом.

**Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
y.levchuk2976@gmail.com**

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку